

บทที่ 1

บทนำ

1. สภาพปัญหา

เมื่อเจ้าหนี้และลูกหนี้มีความผูกพันในทางหนี้กันแล้วนั้น ผลประการสำคัญของหนี้ คือ การที่เจ้าหนี้มีสิทธิที่ได้รับชำระหนี้ และหากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้แล้วก็จะก่อให้เกิดสิทธิแก่เจ้าหนี้ในการบังคับชำระหนี้ หรือเรียกค่าเสียหายจากการไม่ชำระหนี้ของลูกหนี้ หรือบางกรณีเจ้าหนี้อาจใช้สิทธิเลิกสัญญาและเรียกค่าเสียหายจากลูกหนี้ได้ ทั้งนี้เมื่อเกิดการไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องของลูกหนี้แล้วมาตรการประการหนึ่งในการคุ้มครองเจ้าหนี้และลงโทษลูกหนี้ คือ หลักการผินผันของลูกหนี้ แต่ทั้งนี้จะพบว่าเมื่อมีความผูกพันในทางหนี้แล้ว ไม่ใช่ฝ่ายลูกหนี้จะมีหน้าที่ในการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้เท่านั้น โดยในการชำระหนี้ของลูกหนี้เป็นการที่จะก่อให้เกิดการชำระหนี้โดยสมบูรณ์และถูกต้องนั้น จำต้องอาศัยความร่วมมือของเจ้าหนี้ในการรับชำระหนี้ (ซึ่งรวมถึงการกระทำบางอย่างของเจ้าหนี้ด้วย) หากเจ้าหนี้ไม่ให้ความร่วมมือแล้วลูกหนี้ก็ไม่อาจชำระหนี้ได้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและความเสียหายแก่ลูกหนี้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ซึ่งอาจถือว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปว่า เจ้าหนี้มีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือในการก่อให้เกิดการชำระหนี้โดยถูกต้องและสมบูรณ์กับลูกหนี้

ด้วยเหตุข้างต้นการที่มีแนวความคิดว่าการชำระหนี้ของลูกหนี้นั้น เจ้าหนี้จำต้องให้ความร่วมมือเพื่อก่อให้เกิดการชำระหนี้ของลูกหนี้ ดังนั้นในระบบกฎหมายต่างๆ จึงได้พยายามสร้างมาตรการให้ความคุ้มครองลูกหนี้จากการกระทำของเจ้าหนี้ในการไม่รับหรือไม่ให้ความร่วมมือในการชำระหนี้ของลูกหนี้ ซึ่งมาตรการที่เกิดขึ้นนั้นก็มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละระบบกฎหมาย ทั้งนี้มาตรการที่เกิดขึ้นประการหนึ่ง คือ หลักการผินผันของเจ้าหนี้

หลักการผินผันของเจ้าหนี้เป็นหลักกฎหมายพื้นฐานประการหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ทั้งนี้หลักการนี้เป็นหลักการที่ควบคู่กับหลักการผินผันของลูกหนี้ แต่ทั้งนี้การผินผันทั้งสองประการนั้นมีความแตกต่างในแนวความคิดเกี่ยวกับการผินผันทั้งสองประการ กล่าวคือ หลักการผินผันของลูกหนี้ผินผันเป็นหลักการที่แนวความคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานในการลงโทษลูกหนี้จากการไม่ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งจะก่อให้เกิดภาระความรับผิดชอบที่มากขึ้นกว่าปรกติกับลูกหนี้ ส่วนหลักการผินผันของเจ้าหนี้เป็นหลักการที่มีแนวความคิดพื้นฐานหรือกำหนดขึ้น เพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองลูกหนี้จากการที่เจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้ ในความเสียหายและต้องการปลดปล่อยภาระบางประการของ

ลูกหนี้ในการที่ต้องชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ ซึ่งการผิดนัดของเจ้าหนี้ก็นำให้เกิดผลในการที่เจ้าหนี้จะเสียสิทธิของตนเองในบางประการเท่านั้น

ทั้งนี้จากการพิจารณาหลักการผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้น แม้หลักการผิดนัดของเจ้าหนี้จะเป็นหลักการที่เป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยก็ตาม แต่จะพบว่าหลักการผิดนัดของเจ้าหนี้ในระบบกฎหมายไทยนั้นยังคงมีความไม่ชัดเจนในคำอธิบายทางตำราและการนำหลักการนี้มาปรับใช้กับทั้งมีประเด็นปัญหาในทางกฎหมายในหลายประการอันได้แก่

1. หลักการพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในประเด็นปัญหาประการนี้เป็นการที่จะพิจารณาว่าเจ้าหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดได้หรือไม่ มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาประการใด ซึ่งตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้น การพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้เป็นไปตามมาตรา 207 และมาตรา 210 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยตามหลักการตามบทบัญญัติทั้งสองมาตรานั้น การผิดนัดของเจ้าหนี้เกิดขึ้นได้ 2 กรณี คือ การที่เจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้โดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้และการที่เจ้าหนี้ไม่ชำระหนี้ตอบแทนในสัญญาต่างตอบแทน

ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้จะมีตัวบทกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้ไว้ก็ตาม แต่จากการศึกษาจะพบว่า กรณีการที่เจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้โดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ตามมาตรา 207 นั้นไม่ได้มีความชัดเจนในคำอธิบายตัวบทมาตรานี้ว่าเหตุหรือหลักเกณฑ์ในการผิดนัดของเจ้าหนี้ในการไม่รับชำระหนี้ตามมาตรา 207 นั้นเป็นการไม่รับชำระหนี้ตามประการใด ซึ่งทำให้มีข้อโต้แย้งทางความคิดว่าการผิดนัดของเจ้าหนี้ในการไม่รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ตามมาตรา 207 นั้นจำเป็นต้องนำ "ความผิดของเจ้าหนี้" มาเป็นข้อพิจารณาหรือไม่ แต่หากเป็นการผิดนัด ไม่ชำระหนี้ตอบแทนตามมาตรา 210 นั้นเป็นการชัดเจนที่ต้องนำความผิดมาเป็นข้อพิจารณา

การที่จะพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้จำเป็นต้องนำความผิดของเจ้าหนี้มาเป็นข้อพิจารณาหรือไม่นั้น ก็ต้องพิจารณาว่าการรับชำระหนี้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้หรือไม่นั่นเอง ซึ่งจะพบว่าในประเด็นปัญหานี้เป็นข้อโต้แย้งทางความคิดในหลายระบบกฎหมาย ซึ่งการพิจารณาว่าการผิดนัดของเจ้าหนี้ว่าต้องพิจารณาความผิดหรือไม่อาจส่งผลในหลายประการ อาทิ ความรับผิดชอบในการกระทำผิดหน้าที่ซึ่งอาจก่อให้เกิดการบังคับตามหน้าที่และความรับผิดชอบในค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นนั้นจะพบว่าในระบบกฎหมายไทยนั้นมีความไม่ชัดเจนและข้อโต้แย้งทางความคิดเกี่ยวกับหลักการพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนแน่นอนในการพิจารณาปรับใช้ตัวบทกฎหมายในการพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้ ทั้งนี้เมื่อมีความไม่ชัดเจนและแน่นอนในหลักการพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้ ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาในการพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้

ในลักษณะของมูลหนี้ เช่น หนี้กระทำการ รงวันกระทำการ โอนทรัพย์สิน หรือลักษณะของสัญญา และหนี้ในมูลละเมิดนั้นว่าสามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่และมีลักษณะอย่างไร

2. ข้อแก้ตัวของเจ้าหนี้

ประเด็นปัญหาประการนี้นั้นเป็นการพิจารณาว่ามีกรณีใดบ้างที่เจ้าหนี้สามารถจะอ้างได้ว่าตนไม่ต้องตกเป็นผู้ผิดนัด ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้น บัญญัติแก้ตัวของเจ้าหนี้ไว้ 2 ประการคือ การที่ลูกหนี้ไม่พร้อมที่จะชำระหนี้ในขณะที่มีการขอปฏิบัติการชำระหนี้ ตามมาตรา 211 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ซึ่งถือว่าเป็นเงื่อนไขประการสำคัญในการพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้ โดยการที่เจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดนั้นคือ การที่เจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้หรือชำระหนี้ตอบแทนการที่ลูกหนี้ได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบ และกรณีที่เจ้าหนี้มีเหตุขัดข้องชั่วคราวในการไม่รับชำระหนี้ในการที่ลูกหนี้ขอปฏิบัติการชำระหนี้ก่อนกำหนดระยะเวลาหรือในกรณีที่หนี้ที่มีกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 212 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

ทั้งนี้จะพบว่าหากไม่ใช่กรณีทั้งสองมาตราข้างต้นนั้นเจ้าหนี้จะสามารถอ้างได้หรือไม่ หากเกิดการที่เจ้าหนี้ไม่สามารถรับชำระหนี้ที่ลูกหนี้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบแล้วอันไม่ได้เกิดจากความผิดของตน เช่น เหตุสุดวิสัย หรือการไม่รับชำระหนี้อันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น อันได้แก่บุคคลที่กฎหมายกำหนดให้ถือว่าการชำระหนี้ของลูกหนี้ชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 316 และมาตรา 318 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย โดยหากเป็นกรณีนี้เจ้าหนี้จะสามารถอ้างเหตุดังกล่าวได้หรือไม่ ซึ่งการพิจารณาประเด็นปัญหาประการนี้คงต้องพิจารณาความผิดของเจ้าหนี้กับการผิดนัดของเจ้าหนี้ตามประเด็นปัญหาในข้อที่ 1 มาเป็นข้อพิจารณานั้นเอง

3. กรณีผลของการผิดนัดของเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

บทบัญญัติในการผิดนัดนั้นไม่ว่าเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้เอาแบบอย่างมาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (BGB) เป็นส่วนใหญ่ ทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่น แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยหาได้นำบทบัญญัติในเรื่องผลแห่งการที่เจ้าหนี้ผิดนัดในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (BGB) มาบัญญัติไว้ด้วยไม่¹

จากการศึกษาถึงผลของเจ้าหนี้ผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นได้บัญญัติถึงผลของการที่เจ้าหนี้ผิดนัด ไว้เพียงสองประการ คือ ผลในมาตรา 221 คือ กรณีของหนี้เงินนั้นเจ้าหนี้

¹ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย “หนี้” บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ), 2547, น.235.

ไม่มีสิทธิคิดดอกเบี้ยในระหว่างที่ตนตกเป็นผู้ผิดนัดและการที่ลูกหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตอบแทนแม้การชำระหนี้ในส่วนของลูกหนี้กลายเป็นพันธวิสัยในระหว่างเวลาที่เจ้าหนี้ผิดนัด ตามมาตรา 372 วรรคสองตอนท้าย แต่ทั้งนี้เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในส่วนอื่นของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบการพิจารณา จะพบว่า มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับผลของการผิดนัดของเจ้าหนี้ในหลายประการ แต่อย่างไรก็ตามก็พบว่าเกิดปัญหาในผลของการผิดนัดของเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในหลายประการดังนี้

ก. ความรับผิดของเจ้าหนี้ในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการผิดนัดของตน ในประเด็นปัญหาประการนี้ หากเป็นการที่ลูกหนี้ผิดนัดนั้นเป็นที่ยอมรับในทางกฎหมายและเหตุผลที่ลูกหนี้จำต้องมีความรับผิดในความเสียหายประการต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ อาทิ ความตามมาตรา 215, 216 และมาตรา 217 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกฎหมายยอมรับให้เจ้าหนี้สามารถเรียกชดเชยค่าเสียหายจากลูกหนี้ในความเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้

แต่ทั้งนี้ในทางกลับกันจะพบว่า หากเกิดการผิดนัดของเจ้าหนี้โดยไม่ยอมรับชำระหนี้จากลูกหนี้ ผลในทางกฎหมายคือ ลูกหนี้ยังคงผูกพันในการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้และไม่เป็นเหตุให้ลูกหนี้สามารถเรียกค่าเสียหายจากการไม่สามารถชำระหนี้ได้ด้วย แต่ก็เป็นที่ยอมรับว่า หากมีค่าใช้จ่ายในการเตรียมการชำระหนี้ที่เพิ่มมากขึ้นจากการผิดนัดของเจ้าหนี้ ลูกหนี้สามารถเรียกร้องจากเจ้าหนี้ได้ แต่ทั้งนี้จากการศึกษาจะพบว่าในบางกรณีลูกหนี้อาจได้รับความเสียหายจากการเจ้าหนี้ผิดนัด เช่น กรณีที่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงแห่งสัญญานั้นลูกหนี้มีประโยชน์ได้เสียเป็นพิเศษจากการที่เกิดการชำระหนี้ของลูกหนี้ ดังที่ปรากฏในสัญญาซื้อขาย ซึ่งกฎหมายก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ในการรับชำระหนี้ หากเจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้ก็ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้น

ด้วยเหตุนี้จึงมีข้อพิจารณาว่าด้วยเหตุประการใด การผิดนัดของเจ้าหนี้จึงไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ลูกหนี้ในการเรียกค่าเสียหายจากเจ้าหนี้ เหตุใดในสัญญาซื้อขายกฎหมายจึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ในการรับชำระหนี้ (มาตรา 486) และอาจส่งผลให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในการเรียกค่าเสียหายจากการผิดนัดของเจ้าหนี้ (มาตรา 215) ซึ่งนอกจากกรณีของสัญญาซื้อขายแล้วในกรณีอื่น ๆ ควรหรือมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดให้สิทธิลูกหนี้ในการเรียกค่าเสียหายจากการผิดนัดของเจ้าหนี้หรือไม่ โดยเฉพาะกรณีที่ลูกหนี้มีประโยชน์ได้เสียเป็นพิเศษจากการที่เกิดการชำระหนี้ของลูกหนี้เป็นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงแห่งสัญญา

ข. ความผูกพันในการใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้ โดยในการชำระหนี้นั้นลูกหนี้จำต้องใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งผลของการผิดนัดของเจ้าหนี้โดยประการสำคัญนั้น ลูกหนี้ยังคงมีความผูกพันในการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ ดังนั้นจึงก่อให้เกิดปัญหากับลูกหนี้โดยลูกหนี้จำต้องผูกพันในการใช้ความระมัดระวังเพื่อทำการชำระหนี้ต่อไปจนกว่าจะได้มีการชำระหนี้ต่อ

เจ้าหนี้หรือเจ้าหนี้อยอมรับชำระหนี้ของลูกหนี้ ทั้งนี้ตามหลักกฎหมายไทยนั้นแม้มีการผิดนัดของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ก็มิได้มีการผ่อนคลายมาตรฐานความรับผิดของลูกหนี้ลงแต่ประการใด

ประเด็นเกี่ยวกับการใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้ นั้น มีข้อพิจารณาว่าเมื่อตามหลักกฎหมายไทยมิได้มีการผ่อนคลายลงลูกหนี้ก็จำต้องใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้ตลอดเวลา ทั้งนี้ หากเจ้าหนี้รับชำระหนี้แล้วลูกหนี้ก็หมดภาระการใช้ความระมัดระวัง และลูกหนี้อาจจะไม่ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของลูกหนี้ที่ขาดความระมัดระวังแต่ประการใด กล่าวอีกนัยคือ เมื่อเจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้ทำให้ลูกหนี้เพิ่มระยะเวลาการใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้มากขึ้น ซึ่งเมื่อเวลามากขึ้นความผิดพลาดก็อาจเกิดขึ้นได้

ด้วยเหตุนี้จึงเกิดคำถามขึ้นว่า ควรจะลดระดับความระมัดระวังของลูกหนี้ลงหรือไม่หากเกิดการผิดนัดของเจ้าหนี้ แม้จะมีข้อโต้แย้งว่าการผิดนัดของเจ้าหนี้ไม่ได้ทำให้หนี้ระงับลง ดังนั้นลูกหนี้ก็จำต้องผูกพันในการใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้ กล่าวคือ ยังคงเป็นหนี้และปริมาณหนี้ก็เหมือนเดิม ไม่มีเหตุในการลดระดับการใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้ลงแต่ประการใด

ค. ความรับผิดของเจ้าหนี้ในค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้ที่เพิ่มขึ้นจากการกระทำของเจ้าหนี้ ตามมาตรา 325 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามหลักกฎหมายแล้วหากการชำระหนี้ไม่สามารถกระทำได้อหรือผิดแผกไปจากข้อตกลงหรือจากการกระทำของเจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้ต้องเป็นผู้รับภาระในค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะพบว่า การผิดนัดของเจ้าหนี้ก็น่าจะถือได้ว่าเป็นกรณีที่เจ้าหนี้จำต้องมีความรับผิดในค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้ที่เพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้จะพบว่า มีประเด็นปัญหาในการปรับใช้หลักกฎหมายในประการนี้ว่า ค่าใช้จ่ายดังกล่าวนั้นครอบคลุมเพียงใด และเป็นค่าใช้จ่ายอะไรบ้างที่ถือว่าเจ้าหนี้ต้องรับผิด ซึ่งตามกฎหมายไม่ได้ให้นิยามเอาไว้แต่ประการใด นอกจากนั้นในการใช้สิทธิวางทรัพย์เพื่อชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ นั้น ค่าใช้จ่ายในการขนส่งทรัพย์เพื่อการวางทรัพย์ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่เจ้าหนี้ต้องรับผิดหรือไม่ ตามหลักกฎหมายตามมาตรา 325 ไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายที่เจ้าหนี้ต้องรับผิดต่อลูกหนี้หรือไม่

จากประเด็นปัญหาข้างต้นจะพบว่า มีปัญหาในการใช้และตีความหลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้ที่เพิ่มขึ้นว่าเจ้าหนี้ต้องรับผิดในค่าใช้จ่ายในประการใดบ้าง

ง. สิทธิในการได้รับชำระหนี้ของลูกหนี้ในสัญญาต่างตอบแทน ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 369 ถึง 372 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในการผิดนัดของเจ้าหนี้ นั้นนอกจากการที่เจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้แล้ว ในอีกกรณีเป็นการที่เจ้าหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ตอบแทนด้วย ซึ่งในประเด็นนี้เจ้าหนี้จำเป็นต้องการที่รับชำระหนี้จากลูกหนี้ แต่เจ้าหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ตอบแทนซึ่งอาจเกิดเพราะ

เจ้าหนี้ไม่สามารถชำระหนี้หรือมีความสามารถในการชำระหนี้แต่เจ้าหนี้จงใจหรือไม่ต้องการชำระหนี้
ตอบแทนก็ได้

ทั้งนี้ในสัญญาต่างตอบแทนหากลูกหนี้เสนอชำระหนี้หรือได้ชำระหนี้ส่วนของตนแล้วตาม
หลักกฎหมายของสัญญาต่างตอบแทนลูกหนี้ก็มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตอบแทน ทั้งนี้เมื่อเกิดการชำระหนี้
เป็นพันธียอันเกิดจากความผิดของเจ้าหนี้แล้ว ลูกหนี้ก็เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้ในส่วนของตน
และจะมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตอบแทนด้วย ตามมาตรา 372 วรรคสอง นอกจากนั้นหากเกิดการผิดนัดใน
การรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้แล้วการชำระหนี้เป็นพันธีย ผลก็จะเหมือนกับประเด็นการชำระหนี้เป็นพันธีย
อันเกิดจากความผิดของเจ้าหนี้ ตามมาตรา 372 วรรคสองตอนท้าย

แต่อย่างไรก็ตามในกรณีของสิทธิในการรับชำระหนี้ตอบแทนของลูกหนี้ในสัญญาต่างตอบแทน
นั้น ก็มีปัญหาที่ต้องพิจารณาก็คือ

1. เมื่อเกิดการผิดนัดของเจ้าหนี้ในกรณีของสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์เป็นการ
ก่อให้เกิดการโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ตามมาตรา 370 นั้น แล้วเกิดการชำระหนี้เป็นพันธีย
หรือทรัพย์สินนั้นสูญหรือเสียหายลงแล้ว ลูกหนี้ยังคงมีสิทธิในการรับชำระหนี้ตอบแทนหรือไม่ กล่าวอีก
นัยหนึ่ง คือ ลูกหนี้จำต้องรับในความเสี่ยงภัยในตัวทรัพย์สินหรือไม่หากเกิดการผิดนัดขึ้น

2. กรณีของสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดการโอนทรัพย์สินใน
ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ที่มีเงื่อนไขบังคับก่อนตามมาตรา 371 นั้น หากเกิดการผิดนัดของเจ้าหนี้ในกรณีที่
เงื่อนไขนั้นยังไม่สำเร็จแล้วผลจะเป็นประการใด

3. กรณีที่สัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดการโอนทรัพย์สินใน
ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หากเจ้าหนี้ไม่ยอมกระทำการในการเลือกทรัพย์สินเพื่อก่อให้เกิดการชำระหนี้ ซึ่งถือว่า
เจ้าหนี้ผิดนัดแล้ว ลูกหนี้มีทางแก้ไขปัญหาประการนี้หรือไม่และผลควรจะเป็นประการใด

4. กรณีของหนี้กระทำการที่เจ้าหนี้ไม่ให้ความร่วมมือในการชำระหนี้ นั้น เช่น การว่าจ้าง
สอนหนังสือ ว่าจ้างตัดผม นัดทำฟัน เป็นต้น ถือว่าเป็นกรณีที่การชำระหนี้เป็นพันธียที่สามารถนำ
หลักในมาตรา 372 วรรคสองมาปรับใช้ได้หรือไม่ อีกทั้งในกรณีลูกหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตอบแทน
เพียงใด

จ. ความรับผิดของลูกหนี้และการจัดการเกี่ยวกับดอกผล กำไร หรือผลตอบแทนใด อันเกิด
จากทรัพย์สินนั้น ใน ระหว่างที่เจ้าหนี้ผิดนัดไม่รับชำระหนี้ หากเป็นการที่วัตถุประสงค์เป็นทรัพย์สิน จะเกิด
ประเด็นปัญหาว่า หากมีการที่ไม่รับมอบทรัพย์สินของเจ้าหนี้อันถือว่าการผิดนัดนั้น เกิดมีดอกผล
กำไร หรือผลประโยชน์อื่นใด เกิดขึ้นจากทรัพย์สินนั้นลูกหนี้ต้องมีหน้าที่ชำระดอกผล กำไร หรือ
ผลประโยชน์ต่อเจ้าหนี้และมีหน้าที่ในการจัดการกับ ดอกผล กำไร หรือผลประโยชน์ นั้นหรือไม่ อย่างไร

ซึ่งในกรณีนี้หากเป็นดอกเบี้ย ลูกหนี้ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเจ้าหนี้ แต่ถ้าเป็นผลประโยชน์อื่นใด เช่น ค่าเช่า อันเกิดจากตัวทรัพย์สินทำให้เกิดปัญหาว่าลูกหนี้ต้องมีภาระรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้หรือไม่

จ. ปัญหาในการชำระหนี้โดยการส่งมอบทรัพย์สินที่ไม่เหมาะสมในการใช้สิทธิวางทรัพย์สิน ซึ่งตามกฎหมายไทยแม้จะได้บัญญัติถึงวิธีการวางทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ซึ่งมีผลให้ลูกหนี้หลุดพ้นภาระความผูกพันจากหนี้ก็ตาม แต่ในการวางทรัพย์สินชำระหนี้นั้น ในทางปฏิบัติอาจไม่สามารถรองรับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ในการใช้สิทธิวางทรัพย์สินนั้น ไม่ใช่ผู้วางทรัพย์สินจะดำเนินการวางทรัพย์สินได้ทุกกรณีและเป็นทรัพย์สินทุกประเภทที่สามารถใช้สิทธิวางทรัพย์สินได้ เนื่องจากมีทรัพย์สินบางประเภทอาจไม่เหมาะสมในการวางทรัพย์สิน อันได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ที่มีขนาดใหญ่ ของสด เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้มาตรา 336 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติทางแก้ไขไว้ โดยกำหนดให้นำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดโดยการขออนุญาตศาล แล้วนำเงินจากการขายทอดตลาดมาวางทรัพย์สินแทน ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นอาจกระทำได้ยาก ไม่เหมาะสมกับทรัพย์สินบางประเภท เช่น ของสด โดยไม่สามารถปฏิบัติได้ทันที และหากเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่มีขนาดใหญ่ ราคาที่ขายได้นั้นอาจเป็นราคาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายกับเจ้าหนี้ได้ และอาจทำให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้หรือเจ้าพนักงานได้

จากประเด็นปัญหาการใช้สิทธิวางทรัพย์สินนั้น จะพบว่า ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้นไม่ได้มีบทบัญญัติที่จะรองรับปัญหาดังกล่าวโดยมีประสิทธิภาพแต่ประการใด จำต้องพิจารณาเปลี่ยนแปลงหรือหามาตรการที่เหมาะสมกว่าหลักในมาตรา 336 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่

ข. สิทธิในการเลิกสัญญา โดยหลักการใช้สิทธิเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นอาจเกิดจากข้อตกลงของคู่สัญญาและเกิดจากข้อกฎหมายซึ่งต้องเป็นไปตามมาตรา 387 ถึงมาตรา 389 คือ กรณีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้และกรณีการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย ซึ่งหากเป็นการผิดนัดของเจ้าหนี้ในกรณีเป็นการไม่ชำระหนี้ตอบแทนแล้ว ก็ถือว่าเจ้าหนี้เป็นผู้ผิดสัญญาไม่ชำระหนี้และอาจเกิดการชำระหนี้เป็นพ้นวิสัยอันจะเกิดสิทธิในการเลิกสัญญา แต่ทั้งนี้ต้องเป็นการไม่ชำระหนี้หรือเป็นการพ้นวิสัยในสาระสำคัญของสัญญา แต่หากเป็นการไม่ชำระหนี้หรือเป็นการพ้นวิสัยในส่วนที่ไม่เป็นสาระสำคัญแล้ว ลูกหนี้คงมีสิทธิเพียงเรียกค่าเสียหายเท่านั้น เว้นแต่จะได้มีการบอกกล่าวให้คู่สัญญาอีกฝ่ายกระทำการแก้ไขข้อผิดพลาดแล้วคู่สัญญาอีกฝ่ายไม่กระทำการ

แต่อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่เจ้าหนี้ผิดนัดไม่รับชำระหนี้แล้ว ลูกหนี้จะมีสิทธิในการเลิกสัญญาหรือไม่ จากการศึกษาพบว่าไม่มีแนวทางหรือคำอธิบายในประเด็นปัญหาประการนี้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ในประเด็นนี้คงต้องพิจารณาในข้อความคิดที่ว่า การรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้เป็นหนี้หรือไม่

หรือเป็นการพิจารณาในหลักการพิจารณาการผิวนั้นเอง ซึ่งหากพิจารณาว่าการรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้เป็นหนี้ หากเกิดการไม่ปฏิบัติตามก็ถือว่าปฏิบัติผิดหน้าที่หรือหนี้ที่ควรปฏิบัติ ซึ่งก็ถือว่าเป็นเหตุในการเลิกสัญญาได้

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

วัตถุประสงค์ในการศึกษางานวิจัยฉบับนี้ก็คือเพื่อ

ก. ศึกษาถึงแนวความคิด หลักการ หลักกฎหมาย เช่น หลักการพิจารณาการผิวนั้นของเจ้าหนี้ การผิวนั้นของเจ้าหนี้ตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้ เช่น หนี้โอนทรัพย์สิน หนี้กระทำการและหนี้งดเว้นกระทำการตามลักษณะของสัญญา สามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ และมีผลเป็นประการใด ข้อแก้ตัวและข้อยกเว้นรวมถึงผลของการผิวนั้นของเจ้าหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้ทราบสาระสำคัญของหลักการผิวนั้นของเจ้าหนี้ และประเด็นปัญหาต่างของหลักดังกล่าวและศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการผิวนั้นของเจ้าหนี้โดยการใช้สิทธิวางทรัพย์

ข. ศึกษารากฐาน แนวความคิด และพัฒนาการ ตลอดจนบทบัญญัติของกฎหมายของหลักการผิวนั้นของเจ้าหนี้ในปัจจุบันของหลักกฎหมายของต่างประเทศ และนำมาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายกรณีเจ้าหนี้ผิวนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ค. นำผลการเปรียบเทียบหลักการผิวนั้นของเจ้าหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และของต่างประเทศ มาปรับใช้เพื่อหาแนวทางและหลักเกณฑ์ในการแก้ปัญหาข้อบกพร่องของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในกรณีของหลักการพิจารณาการผิวนั้น ข้อแก้ตัวของเจ้าหนี้รวมถึงผลของการผิวนั้นของเจ้าหนี้ ที่ก่อให้เกิดภาระความรับผิดชอบ ความเสียหายของลูกหนี้ อันเกิดจากความผูกพันในการชำระหนี้ของลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้ ในกรณีที่เกิดการผิวนั้นของเจ้าหนี้ โดยพิจารณาว่าลูกหนี้ควรได้รับความคุ้มครองประการใดบ้าง และหามาตรการในการแก้ปัญหาดังกล่าว

3. วิธีการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้จะใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยจะใช้วิธีการศึกษาโดยการค้นคว้าวิจัยเอกสารในทางตำราที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสารภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนแนวคำพิพากษาของศาล เพื่อนำมารวบรวมและนำมาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงแนวความคิดหลักกฎหมาย ประเด็นปัญหาทางกฎหมายของหลักการผิวนั้นของเจ้าหนี้

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ก. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในหลักการ แนวความคิด และพัฒนาการ ของหลักกฎหมายกรณีการผิดนัดของเจ้าหนี้ของต่างประเทศ และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

ข. ทำให้ทราบถึงปัญหาของหลักการพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้ ข้อแก้ตัวของเจ้าหนี้ และผลของการผิดนัดของเจ้าหนี้ ที่ก่อให้เกิดภาระความรับผิด ความเสียหายของลูกหนี้ อันเกิดจากความผูกพันในการชำระหนี้ของลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้ ปัญหาข้อบกพร่องในการใช้สิทธิวางทรัพย์เพื่อแก้ปัญหการผิดนัดของเจ้าหนี้ ปัญหาภาระความรับผิดและปัญหาภาระการจัดการดอกผล ถ้าไรผลตอบแทนใด ๆ อันเกิดจากตัวทรัพย์ ในกรณีที่เกิดการผิดนัดของเจ้าหนี้

ค. เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาข้อบกพร่องของคำอธิบายและบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหลักการผิดนัดของเจ้าหนี้ ไม่ว่าจะเป็นหลักการพิจารณาการผิดนัดของเจ้าหนี้ ข้อแก้ตัว และผลของการผิดนัดของเจ้าหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ปัญหาในการวางทรัพย์ชำระหนี้ในทรัพย์บางประเภท และสามารถนำแนวทางดังกล่าวมาแก้ไขปัญหาและเยียวยาให้ความคุ้มครองลูกหนี้ในภาระด้านต่าง ๆ อันเกิดจากการผิดนัดของเจ้าหนี้ได้ และการใช้สิทธิวางทรัพย์